

בעזרת השם יתברך

גליון # 42 - חודש אדר תשל"א

אגרון עולמי לגלות את האמת על חיוב ישוב ארץ ישראל
שהיא מצות עשה מן התורה ושקולה כנגד כל מצות התורה

בירורי הלכות מכל ספרי שאלות ותשובות

הגליונות האלו מיוסדים לשבור את כח של אלו שמוציאים דיבתם רעה על ארצינו הקדושה כמו שכתוב בספר חפץ חיים בהקדמה, וז"ל: ועוד הלא ידוע הוא שנגזר עלינו גלות מפבר מעת מעשה המרגלים, כמו שכתוב בתהלים (פרק קי"ו, כ"ו-כ"ז), "וישא ידו להם להפיל אותם וגו' בגוים ולזרותם בארצות", וכמו שפרש רשארץ ישראל שם והרמב"ן בפ' שש שלח, (במדבר י"ד א') וחטא המרגלים הלא היה עון לשון הרע, וכמו דאיתא בערכין (דף ט"ו.) אם כן אנו מכרחין לתקן זה החטא קדם הגאולה. וכדאיתא בתנא דבי אליהו שהלשון הרע עולה עד כנגד כסא הכבוד, ובפרט כשהוא מדבר נגד ארץ ישראל.

על ידי שנלמוד על מצות ישוב ארץ ישראל נזכה שכל בני ישראל יעלו לארצינו הקדושה כמ"ש בעובדיה (פרק א פסוק יז) ובהר ציון תהיה פליטה והיה קדש וירשו בית יעקב את מורשיהם. (ובספר ישעיה פרק ס פסוק כא) ועמד כלם צדיקים לעולם וירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר. הקטן יהיה לאלף והצעיר לגוי עצום אני ה' בעתה אחישנה. ונזכה בקרוב ממש לביאת משיח צדקינו בב"א.

עוד לקטנו מדברי חז"ל בש"ס בבלי ירושלמי ומדרשים, זוהר הקדוש תיקונים וספרי הראשונים, ומספרי מוסר וספרי ח"ן מגדולי האחרונים וספרי תלמידי הבעל שם טוב זצלה"ה

עיה"ק צפת תובב"א

מצות ישיבת ארץ ישראל

על פי שאלות ותשובות באלף שנים האחרונות

מעלת הארץ וירושלים - סמיכה ותורת ארץ ישראל

שו"ת מהרי"ק סימן קסו

למה זה תשאל לשמי איש בריתי גם איש שלומי ללחום בלחמי ובביתי אין לחם ושמלה להשיב דבר הלכה אפי' במס' כלה ואתה ידעת כולה אך ענותך סמכתני ורוח קדש' נטלתני לחוות דעי גם אני (א) ראשונה על אודות ראובן שנשבע לאביו שלא ישא אשה מבלתי רשותו ובטרם נשבע עליו כבר מסר מודעא בפני עדים לבטל שבועתו באומרו שהיה ירא פן לא ירצה אביו ללכת בעבורו למקום פלוני אם מאן ימאן מלישבע לו על הדבר הזה. והנה ראובן קדש שוב אשה אחת בלי רשות אביו ובין קידושין וכניס' צוה לו אביו לבלתי יכנוס

ומאותה האשה אשר קדש ראובן היה כבר נטען ונחשד עליה אך לא על ידי מנעלים הפוכי' ורוק למעלה מן הכילה וכל הנז' בתלמוד ע"כ תוכן הענין. כדי למלאות את דרושך אמרתי לכתוב דעתי הקצרה ואם כי לרוב הטרדות ואפס הפנאי לא דקדקתי בדברים ככל הצורך והוא כי לפי הנראה לע"ד אין כח במודעה זו לבטל השבועה שנשבע אחר כך ואף על גב שפוסק רבינו מאיר על אודות יהודים שדחקו חבריהם בתפיסה וייסורים והשביעום לתת להם כך וכך שאין באותה שבועה ממש כיון שבאונס היתה כמו שכתב המרדכי פרק שלישי דשבועות נראה לע"ד דהכא לא חשיב אונס כלל שהרי אביו לא היה כופהו כלל להשביעו דלא קרינן אונס אלא כי ההיא שדחקו חבריהם כולי וכן ההיא דתלוה ויהיב ואפילו תלוה וזבין אלא דאנס אונסיה וזוזי גמר ומקני התם הוא דחשיב אונס משום שאין המוכר הזה חפץ לא במכירה ולא בכספו של זה ואמר ליה דל אנת ודל מעותך אלא שזה מאנסו למכור ולקבל המעות אבל בנדון הזה שראובן היה חפץ שהיה אביו הולך בעבורו ולא מחמת אביו הוכרח לשלחו שם אלא שמדעתו ומרצונו שולחו שם פשיטא דלא חשיב אונס כלל. וגדולה מזו כתבו הפוסקים בשם רבינו תם וז"ל גם אומר רבינו תם שאם קדש אדם אשה כדת משה וישראל ולבסוף אין האשה חפצה אין לכופו לא בישראל ולא בדיני א"ה אך אם נחבש בידי א"ה בשביל מס או דבר אחר יכולין לומר לו לא נעזוב לך להתירך מתפיסה אם לא תגרש פלונית בגט כשר ואין זו כפייה כיון שאין עושין לו דבר רע כי אם למנוע מלעזור לו ע"כ ורואה אני שהדברים קל וחומר ומה התם דמצוה קא עבדי להוציאו מתפיסה אפילו הכי לא חשיב אונס כיון שאין עושין לו דבר רע אלא נמנעים מלעזור לו כל שכן הכא דאין על האב מוטל ללכת בשליחות הבן לא משום מצוה ולא משום רשות דאין קרוי אונס אפי' היה אומר לו בפ'י שלא ללכת בשליחות אם לא ישבע לו וכל שכן הכא שלא תלה לו האב הליכותו/הליכותו/ באותה שבועה אלא שהיה הבן ירא פן ימנע האב אם היה הוא מסרב לישבע לו. (ב) ועוד תדע דכן הוא דלא חשיב אונס שהרי כתב בסמ"ג גבי ההיא דהמדיר את חברו דאין מתירין לו אלא בפניו דווקא הכי דעשה לו

טובה כו' כי ההיא דצדקיהו שהוציאו ממאסר על ידי שבועתו. ועתה יש לדקדק אם איתא דבכי האי גוונא חשיב אונס למה נענש צדקיהו על כי נשאל על שבועתו ואמאי מגנהו הכתוב באמרו ובזה אלה להפר בריתי והלא הייתה השבועה באונס שהיה ירא שאם לא היה נשבע לו שלא היה מוציאו ממאסר אלא ודאי דבכי ה"ג לא חשיב אונס כיון שאין עושה עמו רע כי אם נמנע מלהטיב לו. ואין להקשות על דברי ממה שתרץ ר"י דהא דלא קאמר הדר קבלוה בערבות מואב דהתם נמי היו יראים מהקב"ה שלא יכניסם לארץ שהיה להם ליכנס לאלתר ומתוך כך הוכיח רבינו מאיר דשבוע' באונס לאו כלום היא דאלמא דקרי אונס מניעת הטובה כי התם שהיו יראים פן ימנע הקב"ה מלהכניסם לארץ חדא דאפילו אם תימצי לומר דפליג ההיא שינוי' דר"י לדברי רבינו תם והסמ"ג שהבאתי לעיל דלא חשיב להו אונס בכי האי גוונא כדפי' לעיל. הא איכא שינוי' אחרינא בתו' שיטה בשבת פרק ר"ע שהרי כתבו שם וז"ל הדר קבלוה בימי מרדכי תימ' לימא הדר קבלו' בימי משה כו' עד וי"ל דאותו הי' על פי הדבוב' והוי מודע' שהרי ראו שכבר כפה עליהם את ההר כגיגית עכ"ל הרי לך שלא יוכרח לומר תירוצו של ר"י אליבא דכולי עלמא מתוך הקושי' דהדר קבלוה בימי משה וכו' ואם כן נוכל לומר דסביר' ליה לרבינו תם והסמ"ג כאותו תרוץ שתרצו התו' אפילו אם תמצי לומר דפליג עלייהו תירוצו של ר"י. ולפי הנראה לע"ד דבר ברור ונכון הוא אצל כל מבין דמשום קושי' זו שהקשתי על דברי מתוך תירוצו של ר"י שנה רבינו מאיר דברי ר"י שהרי בכל ספרי המרדכי כשמבי' דברי ר"י אין כתוב כי אם שהיו יראים שמא לא יביאם לארץ כו'. ואחר כך כשלמד ממנו רבינו מאיר ק"ו כו' כתב וז"ל אפילו הכי כיון דאנוסין היו על פי הדיבור מפחד שלא יביאם לארץ ישראל ושלא יניעם במדב' עכ"ל ויש לדקדק למה הוסיף על דברי ר"י להזכיר פחד דשמא יניעם במדבר שלא הזכיר ר"י כלל והלא חייב אדם לו' בלשון רבו אלא ודאי משום כך הוסיף רבינו מאיר פחד דשמא יניעם במדבר משום דאם לא היו יראים אלא שמא לא יכניסם לארץ ישראל לא הוה חשיב כאונס כיון דלא היה אלא מניעת הטוב כלומר שהיה הקב"ה נמנע מלהטיב להם

אם לא היו ממלאים אחריו לישיבע על קבלת התורה ומשום כך כתב חששא דשמא יניעם במדבר שזה הוא אונס מפחד העונש שהיה מטיל עליהם טורח הדרך ויגיעה בהניעם במדבר ולפי דרכינו למדנו שגם רבינו מאיר נוסף גם הוא לומר דבכי האי גוונא לא חשיב אונס וכדברי ר"ת והסמ"ג שהבאתי למעלה ואם כן אפילו אם תימצי לומר דר"י חולק מכח תירוצו מכל מקום פשיטא שיש להלך אחר דברי רבינו תם מאחר שהסמ"ג ורבינו מאיר שהיו אחרי רבינו תם ור"י וידעו דבריהם טפי מינן הם הכריעו כדברי רבינו תם כאשר בארתי. ועוד נראה לע"ד דבר פשוט דאפילו ר"י עצמו מודה דלא חשיב אונס בכיוצ' בנדון שאנו עומדים עליו וחלילה לומר כן ואף על גב שתרץ דהא דלא קאומר הדר קבלוה בימי משה דהיינו משום דהתם נמי היו יראי' שלא יכניסם לארץ ישראל שאני התם שכבר נתנה להם מורשה ועליהם נאמר וטפכם אשר אמרת' לבז יהיה והבאתי אותם וגומר ואם לא היה מכניסם לארץ הוה חשוב אונס דפשיטא דמי שהוא עושה דבר מפני יראתו שלא יטלו את שלו דחשיב אונס כדמוכח מההוא מעשה דפרדסא בפ' חזקת הבתים (דף מ) והכ"נ הוה כאלו היה הקב"ה נוטל מהם מה שזכו בו כבר והיינו דקאמר ר"י שהיה להם ליכנס לה לאלתר כלו' והוי כאלו זכו בה כבר ומש"ה חשיב אונס אבל מי שהוא עושה איזה דבר מפני יראתו שמא ימנע חבירו מלעשות עמו טובה והוא לא זכה עדיין באותה טובה כלל כיוצא בנד"ד לעד"נ שאין כאן שום אונס וזה פשוט וישר אצל כל מבין לפי הנלע"ד ומכח הראיות שהבאתי למעלה ע"כ. וא"ל דאף על גב דלא חשיב אונס מ"מ כיון שבטל השבועה ואו' שאין רוצה לקיימ' מאיזה טעם שיהי' שוב אינה חלה ואף על גב שמבטלה מתחלה שלא מחמת אונס שהרי נשאל לרשב"א ז"ל ראובן שדך אשה שלא מדעת קרוביו ונשבע בנקיט' חפץ לישא אותה ולקצת ימים חלתה א' מאחיותיו חליה אשר מתה בה ומתוך חליה בקשה ממנו לאסור אשה המשודכת לו ושישבע שלא ישאנה לעולם ונשבעה שלא תאכל לעולם עד שיעשה כן וראובן הנז' נתייעץ ומסר מודעא לפני עדים כשרים שאין כוונתו לקיים האיסור אבל יעשה רצונה כדי שלא תטרוף דעתה עליה וכן עשה.

ואסרה על עצמו ע"ד המקום כו' ואחר כך מתה אחותו הנזכר ועל זה נחלקו המורים יש מי שאומר שצריך היתר ואין לו מפני שנדר על דעת המקום כדאמר ע"ד המקום כי היכי דלא תיהוי הפרה לשבועתייהו כו'. עוד גלגלו על זה דין המדי' חבירו בפניו שאי אפשר להתירו אלא בפניו כו' ועל זה השיב וז"ל ראיתי שנאמרו בזה כו' עד והוא שדעתי נוטה שהנדר הזה בטל מעיקרא ושאין נדו' כלל לפי שזה אונס היה בעיקר הנדר כיון שהייתה אחותו חולה חולי כבד ונשבע שלא תאכל עד שידור ויאסור ואין לך אונס גדול מזה לאחיה כו'. עד ואם באנו להסתפק שמא מתחילתו מרוצה היה בנדרו אלא שעכשיו מתחרט ורוצה לומר שאונס היה זה אינו כו' עד וגדולה מזו כי כבר מסר מודעא בפני שנים והכירו באונסו ואפילו לא הכירו באונסו במסירות מודעא דגיטא ודמתנת' אין צריכים להכיר אונס' וכדי שלא יהיה פתחון פה לבעל דין לחלוק הריני נושא ונותן עמך בהלכה אולי יבא ויערער על עיקר האונס הרי שנינו נדרי אונסין כיצד הדירו חבירו שיאכל עמו וחלה הוא או שחלה בנו או שעכבו נהר הרי אלו אונסין וכו' עכ"ל ושוב האריך מאד להוכיח שזה נקרא אונס ומתוך דברים /דברי/ המורים כאשר כתבם השואל והתשובה שהשיב הרשב"א למדנו דע"כ לא קא מפליגי אלא משום שהיה אונס גדול בעיקר הנדר כאשר האריך הרשב"א מאד בזה הא אי לאו הכי היה מודה לדברי המורים שהיו רוצים לומר שהשבועה קיימת ואף על גב שמסר מודעא בפני עדים כשרים כמבואר בהדיא בתוך השאלה אפילו הכי לא מצינו בכל דברי השאלה והתשובה שתועיל המודעא אלא לענין שמגלה דעתו שבעל כרחו היה נשבע מתחילה דלא נימא שמתחילה היה מרוצה אלא שעכשיו מתחרט כמו שהזכירה הרשב"א על זה אבל לענין שתבטל השבועה בלא טענת אונס ליכא למאן דאמר מדמשכן עצמו כל כך להוכיח שזה אונס גמור ועוד יש להביא ראיה ממה ששנינו הרוצה שלא יתקיימו נדריו יעמוד בראש השנה ויאמר כל נדר שאני עתיד לידור כל השנה יהא בטל ומפר' לה רבא התם בפ"ד דנדרים (דף כג) כגון שהתנה בר"ה וכו' ולא ידע ממה התנה כו' ועל זה פירש רבינו תם מה שפיר' ובסוף דבריו כתבו שם התוספות וז"ל

ונראה דבטול זה אינו מועיל כי אם לנדרים /לנדרי/ עצמו אבל לנדרים שמדירו חבירו אינם בטלים עכ"ל ופשיטא שאין לך מודעא גדולה מזו כעומד ואומר כל נדרי שאני עתיד לידור יהיו בטלים ואפילו הכי כתבו התוספות שאין מועיל כי אם לנדרי עצמו כו' אלמא דאין כח במודעא לבטל השבועה אם אין עמה טענת אונס. (ג) ואשר נסתפקת אם יש כח ביד האב למחות ביד בנו לישא אשה אשר יחפוץ בה הבן לע"ד נראה שאם היא אשה ההוגגת /ההוגנת/ לו שאין כח ביד האב למחות ביד הבן חדא דאפילו לענין ממון אודי ליה רבנן לרבי ירמיה כמאן דאמר משל האב וכן פסקו כל פוסקי הלכות אשר ראיתי כל שכן הכא שהוא דבר השייך בצער' דגופא להניח דאשה /האשה/ אשר חפץ בה ויצטרך לקחת אשה אחרת אשר לא תישר בעיניו כל כך ועוד דקרוב הדבר בעיני להיות כמצוה לעבור על דברי תורה שהרי אמרו רבותינו ז"ל אסור לאדם שיקדש את האשה עד שיראנה אלא שעכשיו הותר פן יקדימונו אחר כמו שכתבו התוספות והפוסקים הרי שהקפידו שיקח אשה אשר יחפוץ בה ותמצא חן בעיניו וכן בכמה מקומות חשו חכמים ז"ל לחבב האשה על בעלה וכבר השיב רבינו אשר דאם האב מצווה על בנו שלא ידבר עם פלוני ולא ימחול לו על מה שעשה לו עד זמן קצוב שאם הבן רוצה להשלים שאין לחוש לצואת אביו מפני שאסור לשנא שום יהודי כולי כדאית' בטור י"ד הכא נמי לא שנא לפי הנלע"ד מאחר שיש /בדבר/ בדבד נדנוד עבירה כו' כדפי' לעיל. ועוד דעד כאן לא מיפלגי אם משל אב אם משל בן אלא בדבר דשייך האב בגווה פרנסת האב שצורך גוף האב וקיומו אבל במלתא דלא שייך בגווי' כי הכא פשיט' דאין כח לאב למחות בבן לא משום כבוד ולא משום מורא (ד) דלא שייך כבוד אלא כגון מאכילו משקהו מלבישו מנעילו כו' מורא לא ישב במקומו ולא סות' את דבריו כו' וכן כיוצא בזה דשייך לאב אבל במלתא דלא שייך האב בגווה פשיטא דאין כח האב למחות ביד בנו. וגדולה מזו כתבו תוספו' שאנ"ץ בפרק קמא דקדושין בשם רבי' יצחק דאפילו למאן דאמר משל בן הני מילי כגון שהאב נהנה מגוף הדבר כי הכא שהוא נהנה מממון הבן אבל אם נזדמן לו כבוד אביו וחזרת אבידתו כיון שאין האב נהנה בגוף האבידה אין הבן חייב

להפסיד אבידתו בשביל אביו כל שכן וכל שכן למאן דאמר משל אב. ועוד כל שכן וכל שכן היכא שאין הבן מניח מלעשות כבוד אביו המוטל עליו בשביל אותו מעשה שהאב מצווה עליו שלא לעשות כי הכא והא דאמר' אפי' זורק ארנקי לים כולי כבר העמידה רבינו יצחק בארנקי דאב לדברי האומר משל אב ואפילו לדברי האומר משל בן ובארנקי דבן היינו דוקא שהאב נהנה בהשלכה זו כגון למרמא אימתא אינשי ביתיה כמו שפיר' תוספות שאנ"ץ ואף על גב דלכאורה רבינו משה מיימון פליג על דברי רבינו יצחק מדהביאה בסתם ולא פירש דמיירי ביש לו הנאה בהשלכתו וגם פליג על מה שהעמיד' רבינו יצחק בארנקי של אב מכל מקום יש לחלק דאף על גב דאין הבן רשאי להכלים אביו ולצערו בשביל ממונו מכל מקום אין חייב הוא להפסיד ממונו בשביל כבוד אביו וכן צריך לומר ע"כ שהרי רבינו משה עצמו פסק כמאן דאמר משל אביו אלא ודאי צריך לחלק כדחלקתי וכל שכן דאין לו להניח מלקחת אשה ההוגנת לו והישרה בעיניו משום כבוד אביו וכדפירשתי. אמנם מכח השבועה שנשבע לאביו נרא' לע"ד שאין רשאי לקחת כדפי' לעיל וגם מאחר שהבן נטען מאשה זו בעוד' תחת בעל' הראשון צריך להתייש' בדבר ולחקור ולדעת אם היה שם עידי כיעור דפשיטא דלאו דוקא שראוה חוגרת בסינר או רוק למעלה מן הכילה או מנעלים הפוכים אלא הוא הדין לכל הדברים המראים שהיה עבירה כמו שכתבו רבינו משה וטור אבן העזר שהוסיפו עליהם אחרי' על פי הירושלמי וכתבו דכן לכל כיוצא בזה: